

Čj. C 16 565/65-0120

T a j n ě

Zpráva

o zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy
v Sofii ve dnech 6. - 7. března 1966

.....

Na základě usnesení 51. schůze P ÚV KSČ ze dne 6. března 1966 /P/51-59/, ve kterém bylo uloženo "s. V. Davidovi vypracovat a předložit předsednictvu ÚV KSČ zprávu o jednání Politického poradního výboru doplněnou o přijaté dokumenty", předkládá se zpráva o poradě PPV Varšavské smlouvy v Sofii.

Ve dnech 6. - 7. března 1966 se v Sofii sešlo zasedání PPV Varšavské smlouvy na nejvyšší úrovni, kterého se zúčastnily delegace Bulharské lidové republiky, Československé socialistické republiky, Maďarské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Rumunské socialistické republiky a Svazu sovětských socialistických republik /složení delegací je podrobně obsaženo v závěrečném komuniké ze zasedání PPV, které se k této zprávě přikládá/.

Zasedání zahájil vedoucí delegace DLR s. Živkov a dále mu v souladu s obvyklou praxí předsedali vedoucí delegací podle abecedního pořadí. První schůzi řídil s. Gomulka, druhou s. Ceaucescu a třetí závěrečnou s. Brežněv.

Todle předběžná čísla zasedání schválilo tento pořad jednání:

1. otázka nešíření jaderných zbraní,
2. otázka Vietnamu,
3. otázka zřízení štábu a vojenské rady Spojeného velení Varšavské smlouvy.

Ke spojení se zařazením třetího bodu na pořad jednání vyjádřil s. Deauvesse výhrady k jeho formulaci. Požadoval, aby se bod nazýval "vojenské otázky" a popíral, že během přípravy k zasedání DFF došlo k dohodě o názvu tohoto bodu. Motivem rumunské námítky byla snaha nevyjadřovat v názvu bodu cíl, k němuž má NSR výhrady. Po výměně názorů zůstala formulace třetího bodu nezměněna a porada přistoupila k jednání o problému nešíření jaderných zbraní. Význačná názorů k této otázce byla hlavním a vlastně i jediným obsahem vystoupení jednotlivých delegací, neboť Deklarace o ohrožení míru v důsledku rozšíření americké agrese ve Vietnamu byla připravována ve skupině expertů, v poslední etapě pak na úrovni ministrů zahraničních věcí. V plánu zasedání byla dále vyslechnuta zpráva hlavního velitele Spojených ozbrojených sil maršála Sovětského svazu s. Jakubovského a bylo přijato usnesení o dalším postupu při řešení problému, uvedeného v třetím bodu pořada jednání.

1. Jednání o problematice nešíření jaderných zbraní

Tato otázka na sebe soustředila hlavní pozornost všech zúčastněných delegací, neboť právě na základě požadavku NSR projednat postoj členských zemí Varšavské smlouvy k navrhované smlouvě o nešíření jaderných zbraní byla porada DFF svolána.

Jednání v Sofii předcházela porada náměstů ministrů zahraničních věcí států Varšavské smlouvy, která se konala ve dnech 26. a 27. února 1958 v Berlíně. Podle názoru většiny účastníků berlínské porady měli náměstci ministrů zahraničních věcí nejen připravit pořad jednání FIV v Sofii, ale současně předběžně posoudit názory a stanoviska jednotlivých států k návrhu smlouvy o nešíření a pokusit se najít společná řešení, které by mohlo usnadnit Politickému poradnímu výboru práci a přispět k úspěšnému průběhu porady v Sofii, v zájmu jednoty členských zemí Varšavské smlouvy. Tento úkol však berlínská porada nemohla splnit, neboť delegace RČR pouze přednesla své známé výhrady k návrhu smlouvy o nešíření s tím, že vlastní věcné projednávání problematiky nešíření má být provedeno pouze na nejvyšší úrovni na zasedání FIV v Sofii. V této situaci delegace šesti účastníků berlínské porady nemohly učinit více, než vyložit své zásadní stanovisko k návrhu smlouvy o nešíření a k jednotlivým rumunským připomínkám. Průběh jednání v Berlíně potvrdil shodný pozitivní postoj šesti evropských socialistických zemí ke smlouvě o nešíření a ukázal, že RČR na svých výhradách k návrhu smlouvy setrvává.

Zasedání FIV v Sofii tedy zahajovalo jednání o nešíření jaderných zbraní v situaci, kdy rozdílnost v přístupu ke smlouvě o nešíření mezi šesti delegacemi na jedné straně a delegací RČR na straně druhé nebyla překonána, ale v předběžných jednáních pouze potvrzena. Navíc k původním připomínkám RČR přibyl rumunský návrh na úpravu článku návrhu smlouvy o kontrole /čl. III/, jenž byl předán účastníkům porady několik dní před zahájením sofijské porady.

Politický poradní výbor zahájil zasedání v době, kdy ve Výboru 16 států pro odzbrojení v Ženevě probíhalo závěrečné jednání o smlouvě o nešíření a kdy šlo o to, zda se mu podaří ukončit úspěšně svou práci do 15. března t. r., tj. ve lhůtě, kterou Výboru stanovila rezoluce XXII. Valného shromáždění OSN. Tato skutečnost nemalou měrou ovlivňovala průběh diskuse v Sofii, neboť převážná většina účastníků si uvědomovala, že sofijská porada nesmí žádným způsobem ohrozit práci Výboru 16 států a včasné předložení zprávy o návrhu smlouvy o nešíření Valnému shromáždění OSN, které má tento návrh v nejbližší době posoudit.

Proto také vedoucí sovětské delegace s. Brežněv ve svém úvodním vystoupení označil za rozhodující otázku časový moment a vyslovil názor, že promeškání vhodného okamžiku k uzavření smlouvy o nešíření by mohlo znařit příležitost, jež se nyní naskytuje, což by mělo nepříznivé důsledky pro další průběh událostí v Evropě a ve světě. V tomto smyslu byla i adresována jeho výzva k společnému úsilí všech socialistických zemí a jednotné podpoře urychleného projednání a uzavření smlouvy. Ostatní delegace, kromě RSR, vystoupily s obdobným požadavkem.

Vystoupení vedoucího rumunské delegace však potvrdilo, že RSR nepomýšlí na jakoukoliv změnu svého kritického postoje k připravované smlouvě o nešíření, že opomíjí naléhavé důvody, které vedou ostatní socialistické státy k rozhodné podpoře brzkého uzavření smlouvy, především pak nebezpečí jaderného vyzbrojení NDR. Vystoupení Ceausescu dále ukázalo, že RSR při prosazování svých maximalistických požadavků vychází z nereálného předpokladu, že USA a jejich spojenci mohou být ještě přinuceni k dalším významným ústupkům. Přitom s. Ceausescu informoval Politický poradní výbor, že dává rumunské delegaci ve Výboru 16 států pokyn, aby předložila připomínky ke smlouvě o nešíření jako oficiální

dokument. Z vystoupení s. Ceausesca vyplynulo, že ROU nejen že není ochotna v nejbližší budoucnosti svůj postoj ke smlouvě o nešíření zmáčnit, ale že je naopak připravena prosazovat své výhrady v průběhu dalšího jednání ve Výboru 16 států a především pak na zasedání Valného shromáždění OSN. /Delegace ROU ve Výboru 16 států předložila oficiálně své připomínky k návrhu smlouvy dne 11.3.1967/.

Delegace ROU v Sofii sice přiznala význam smlouvy o nešíření, avšak současně svým ztrnulým a nerozlučným postojem objektivně napomáhá odporům smlouvy, kteří se snaží stálým předkládáním nových výhrad oddálit a znemožnit její uzavření. Tyto obavy byly bezprostředně potvrzeny 1. března, kdy vláda ROU předala účastníkům Výboru 16 států memorandum, ve kterém, ve snaze ovlivnit členy Výboru, nejen že vystupuje s podobnými výhradami jako ROU, ale dokonce se i odvolává na zájem "dalších" zemí provést významné změny ve smlouvě.

Ostatní účastníci porady OSN, na rozdíl od ROU, vycházeli při hodnocení významu smlouvy a nutnosti jejího urychleného uzavření z rodného hodnocení mezinárodní situace a z nebezpečí, které se skrývá v možnosti, že jaderná zbraň se dostane do rukou militaristických a revančistických kruhů v ROU, stejně jako i reakčních kruhů některých dalších kapitalistických států. Právě proto byl především zdůrazňován faktor času, neboť včasné uzavření smlouvy o nešíření jaderných zbraní by bylo bezesporu významným úspěchem socialistických států v jejich boji za snížení nebezpečí vzniku jaderného konfliktu a znemožnilo by odpůrcům smlouvy organizovat odpor a stupňovat tlak proti jejímu přijetí.

Tato základní hlediska se účastníci porady v Sofii opírali při hodnocení rumunských připomínek k návrhu smlouvy o nešíření a shodli se na tom, že:

- a/ některé doplňky týkající se požadují od smlouvy o nešíření, aby vyřešila celý složitý komplex jaderného odzbrojení vycházející za rámec smlouvy, jsou nereálné a mohou pouze znemožnit dosažení smlouvy,
- b/ pokud jde o rumunský návrh na řešení záruk bezpečnosti nejaderným státům, nemá naději na přijetí ze strany USA a tím by vytvořil nepřekonatelnou překážku pro uzavření smlouvy - socialistické státy přitom zdůraznily, že považují řešení této otázky mimo rámec smlouvy za dostačující a pokud jde o bezpečnost evropských socialistických zemí, vidí zajištění své bezpečnosti ve Varšavské smlouvě a v jaderné síle SSSR,
- c/ další připomínky RDR, týkající se kontroly a způsobu odstoupení od smlouvy, nesnažují se upevnit, ale spíše oslabit stabilitu smlouvy a mohly by být v budoucnu zneužity v neprospěch socialistických států.

Představitel RDR na žádný z těchto argumentů nereagoval a rumunská delegace setrvala na svých připomínkách.

Proto delegace šesti členských států Varšavské smlouvy se dohodly, že s ohledem na blížící se závěr ženevských jednání a na rozhodnutí RDR vystoupit veřejně se svým separátním stanoviskem, stejně jakož i proto, že závěrečné komuniké ze sofijské porady neukazuje na rozdílný postoj RDR, je třeba v zájmu mírových cílů socialistických států formulovat jejich společné stanovisko ke smlouvě o nešíření. Na schůzce šesti delegací - RDR, ČSSR, NDR, HDR, FNR a SSSR - byl 7. března koncipován a schválen text prohlášení, v němž se uvedených šest států jasně vyslovuje pro urychlené uzavření smlouvy o nešíření, zdůrazňuje svou podporu sovětskému návrhu smlouvy z 10. ledna 1958 a vyzývá ostatní státy ke hladnému řešení této otázky. Dokument, který

podepsali první tajemníci komunistických a dělnických stran a předsedové vlád po vzájemné shodě byl zveřejněn 5. března. Vedoucí rumunské delegace s. Ceausescu byl o tomto připravovaném prohlášení šesti zemí informován s. Živkovem.

Jednání o smlouvě o nešíření na zasedání PPV v Sofii nepřineslo žádnou změnu v původních postoji jednotlivých účastníků. Rumunská strana na tomto zasedání neučinila nic, co by mohlo svědčit o sebestatní ochotě nalézt ve společné diskusi jednotné stanovisko socialistických států k problému nešíření. Je proto třeba očekávat, že i na zasedání Valného shromáždění OSN nebude RSR vystupovat v souladu s ostatními socialistickými státy.

II. Otázka Vietnamu

Sofijské zasedání PPV jednomyslně přijalo Deklaraci o ohrožení míru v důsledku rozšíření americké agrese ve Vietnamu.

O návrhu této Deklarace jednala od 5. března skupina expertů všech zúčastněných zemí. Podkladem pro jednání expertů byl návrh, jenž podle rozhodnutí berlínské porady náměstků ministrů zahraničních věcí společně vypracovaly BLR, CSOR a BDR. Při přípravě Deklarace bylo vzato v úvahu stanovisko a náměty VDR, předané krátce před zasedáním vietnamským soudruhům. Na žádost VDR bylo původní znění Deklarace rozšířeno o část, vyjadřující podporu 4 bodům VDR a programu FIC, odsouzení manévrů USA s tzv. mírovými jednáními, o otázku dobrovolníků atd. V průběhu jednání o textu Deklarace byla vznesena jednotlivými delegacemi řada připomínek, z nichž většina byla řešena přijetím kompromisních formulací. Připomínky čs. expertů, směřující k upřesnění a vylepšení textu byly v podstatě přijaty. Končný text byl dohodnut na závěrečné poradě ministrů zahraničních věcí a přijatá Deklarace byla podepsána všemi účastníky zasedání PPV na závěrečné schůzi 7. března tr.

Deklarace vyjadřuje důrazné odsouzení americké agrese ve Vietnamu, vysoké ocenění hrdinného boje vietnamského lidu na jihu i na severu země, vážná varování vládě USA a podporu stanovisek VDR a PFC na řešení vietnamského problému. Deklarace znamená významnou podporu boji vietnamského lidu proti americké agresi a je příslibem, že plná podpora a veškerá nezbytná pomoc bude poskytována VDR a vietnamskému lidu až do té doby, pokud ji budou potřebovat k vítěznému odražení imperialistické agrese /úplný text Deklarace viz v příloze/.

III. Otázka zřízení štábu a vojenské rady Spojeného velení

Varšavské smlouvy

V rámci 3. bodu pořadu jednání měla být posouzena otázka upevnění vojenských orgánů Varšavské smlouvy a v jejím rámci zřízení vojenské rady, štábu a technického výboru.

Vzhledem k zvláštnímu stanovisku rumunských představitelů k dříve dohodnutým dokumentům vojenské části Varšavské smlouvy a s cílem neprohlubovat na zasedání v Sofii rozporné otázky, dohodli se vedoucí delegací jen vyslechnout zprávu Hlavního velitele Spojených ozbrojených sil maršála Sovětského svazu s. Jakubovského, nediskutovat o této otázce a její řešení odložit na příští zasedání PPV.

V závěru jednání k uvedenému bodu bylo přijato toto usnesení:

"Politický poradní výbor vyslechl zprávu Hlavního velitele Spojených ozbrojených sil o vytvoření Vojenské rady, štábu a technického výboru Spojených ozbrojených sil.

Politický poradní výbor bere na vědomí výsledky práce ministrů obrany a ukládá jim a Hlavnímu veliteli Spojených ozbrojených sil pokračovat v posuzování otázek Vojenské rady, štábu a technického výboru, projednat je a do 6 měsíců doložit tyto návrhy k posouzení Politickému poradnímu výboru států - účastníků Varšavské smlouvy."

- 3 -

Usnesení bylo přijato jednomyslně s tím, že nebude publikováno v tisku a že jednání bude považováno za tajné.

+ + + +

Československá delegace na zasedání PPV postupovala v souladu se směrnicemi, schválenými P ÚV KSČ /čj. 016 403/66-0110 a 006005-9Š/05-60/.

Zasedání PPV v Sofii bylo ukončeno 7. března ve večerních hodinách přijetím závěrečného komuniké, jehož text se přikládá ke zprávě.